

สถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากการดื่มของมึน (ภัยเหล้ามือสอง) ของประเทศไทย

ภญ.อรทัย วลีวงศ์ สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ (IHPP) สนับสนุนโดยศูนย์วิจัยปัญหาสุรา

การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่เพียงก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพหรือผลกระทบต่างๆ โดยตรงต่อของผู้ดื่มเท่านั้น การดื่มแอลกอฮอล์ของผู้ดื่มยังส่งผลกระทบต่อเจ็งบด้านอื่นๆ ต่อไปถึงบุคคลและสังคมที่อยู่รอบข้างตัวผู้ดื่มทั้งโดยตรงและโดยอ้อมอีกด้วย ในทางวิชาการมีการเรียกผลกระทบในมิติเหล่านี้ว่า **“ผลกระทบจากการดื่มแอลกอฮอล์ต่อผู้อื่น (ภัยเหล้ามือสอง)”** (Alcohol's harm to others) เช่นเดียวกับการเรียกค่านุหรีมือสอง ที่ผู้ไม่สูบบุหรี่ได้รับผลเสียไปด้วยหากได้รับหรือสัมผัสกับค่านุหรีมือสองเข้าไป ผู้ได้รับผลกระทบจากการดื่มแอลกอฮอล์อาจเริ่มตั้งแต่บุคคลในครอบครัวของผู้ดื่ม เช่น ลูกหลาน สามี/ภรรยา พี่น้อง พ่อ แม่ ญาติ หรืออาจเป็นบุคคลที่รู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างดีกับผู้ดื่ม เช่น เพื่อน เพื่อนร่วมงาน หรือคนในชุมชนเดียวกัน ตลอดไปจนถึงเป็นคนแปลกหน้าที่ไม่รู้จักกับผู้ดื่ม

ผลกระทบจากการดื่มต่อผู้อื่นนั้นส่งผลกระทบเป็นวงกว้างและสร้างปัญหาหรือภาวะแก่ผู้อื่นได้หลากหลายเหตุการณ์ ทั้งผลกระทบระยะสั้นและระยะยาว หลายระดับ ความรุนแรงตั้งแต่ ผลกระทบต่อจิตใจ การสร้างความเดือดร้อนรำคาญใจ ผลกระทบทางด้านสัมพันธภาพ ผลกระทบทางการเงินความสูญเสียของทรัพย์สิน จนถึงผลกระทบทางร่างกายและทางเพศ การทำร้ายร่างกายและการเสียชีวิต โดยเหตุการณ์ผลกระทบเหล่านี้ที่ร้ายที่สุดคือการเชื่อมโยงไปถึงความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของสังคม

สถานการณ์ผลกระทบจากการดื่มแอลกอฮอล์ต่อผู้อื่นในภาพรวมของประเทศไทย

ข้อมูลจากงานวิจัยผลการสำรวจประชาชนไทยอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 1,695 เกี่ยวกับประสบการณ์การได้รับผลกระทบจากการดื่มแอลกอฮอล์ของผู้อื่นในประเทศไทย พบว่า ร้อยละ 79 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ระบุว่าเคยได้รับผลกระทบจากการดื่มแอลกอฮอล์ของผู้อื่นในมิติใดมิติหนึ่งในรอบปีที่ผ่านมา และหากแบ่งกลุ่มตามประเภทผลกระทบ เป็นสี่กลุ่มใหญ่พบว่าส่วนใหญ่ได้รับ **“ผลกระทบทางด้านจิตใจและความรู้สึกไม่ปลอดภัย”** (ร้อยละ 76.8) ตามด้วย **“ผลกระทบทางสังคมและผลต่อการดำเนินชีวิต”** (ร้อยละ 42.0), **“ผลกระทบทางการเงินและการสูญเสียทางเศรษฐศาสตร์”** (ร้อยละ 22.6) และ **“ผลกระทบทางร่างกายและทางเพศ”** (ร้อยละ 6.2)

รูปที่ 1 แสดงรายละเอียดความทุกข์ของเหตุการณ์ผลกระทบจากการดื่มแอลกอฮอล์ของผู้อื่นในประเทศไทย จากแยกตามสี่ประเภท

76.8% ของคนไทยได้รับผลกระทบทางด้านจิตใจและความรู้สึกไม่ปลอดภัย*

- ร้อยละ 38.3 เคยรู้สึกไม่ปลอดภัยเมื่ออยู่ในสถานที่สาธารณะเพราะการดื่มของคนแปลกหน้า*
- ร้อยละ 37.8 เคยรู้สึกไม่สบายใจ (ไม่สบายแม้แต่จะมอง) เนื่องจากการดื่มของคนในครอบครัว/เพื่อน
- ร้อยละ 33.2 เคยรู้สึกหวาดกลัว เมื่อต้องเผชิญหน้ากับคนแปลกหน้าที่ดื่มตามถนน/ในสถานที่สาธารณะต่างๆ*
- ร้อยละ 31.2 เคยต้องตื่นขึ้นกลางดึก/นอนไม่หลับ เพราะเสียงดังรบกวนจากวงสุรา/ผู้มีเม้าบริเวณบ้านหรือในชุมชน*
- ร้อยละ 29.3 เคยถูกคนที่ดื่มทั้งรู้จักและไม่รู้จัก พุดจาหยาบคายใส่
- ร้อยละ 24.7 เคยรู้สึกเสียใจ/รู้สึกว่าคุณเพิกเฉย เนื่องจากการดื่มของคนในครอบครัว/เพื่อน
- ร้อยละ 22.8 เคยโดยสารหรือนั่งรถไปกับคนขับรถที่ดื่มแอลกอฮอล์ในปริมาณมาก
- ร้อยละ 15.8 เคยถูกรบกวน/ถูกก่อกวนโดยคนที่ดื่ม/เม้า ในระหว่างงานเลี้ยงหรือในสถานที่ส่วนบุคคล
- ร้อยละ 14.6 เคยถูกรบกวน/คุกคามตามท้องถนน/ในสถานที่สาธารณะต่างๆ จากคนแปลกหน้าที่ดื่ม*
- ร้อยละ 8.9 เคยรู้สึกว่าคุณข่มขู่ หรือรู้สึกกลัวคนที่ดื่มแอลกอฮอล์ในบ้านตนเองหรือในสถานที่ส่วนบุคคล*
- ร้อยละ 4.1 คุณเคยต้องออกจากบ้านโดยไม่ทราบอะไรเลย เพราะการดื่ม/เม้าของคนในบ้าน

6.2% ของคนไทยได้รับผลกระทบทางร่างกายหรือทางเพศ

- ร้อยละ 4.9 เคยถูกคนที่ดื่มแอลกอฮอล์ผลัก
- ร้อยละ 2.4 เคยถูก/โดนคนที่ดื่มแอลกอฮอล์ ทำร้ายร่างกาย
- ร้อยละ 0.8 เคยถูกบังคับ หรือ กดขี่ทางเพศ เนื่องจากการดื่มของคนในครอบครัว/เพื่อน

42.0% ของคนไทยได้รับผลกระทบทางสังคมและผลต่อการดำเนินชีวิต

- ร้อยละ 28.9 คนในครอบครัว/เพื่อนไม่ทำงานที่ได้รับมอบหมายได้เพราะการดื่ม/เม้าของพวกเขา
- ร้อยละ 22.4 การดื่มของคนในครอบครัว/เพื่อน ทำให้งานสังคมต่างๆ ที่คุณเข้าร่วมหมดสนุกหรือเกิดปัญหา
- ร้อยละ 10.0 เคยมีปัญหากับเพื่อน หรือเพื่อนบ้าน เนื่องจากการดื่มแอลกอฮอล์ของพวกเขา
- ร้อยละ 8.8 เคยมีปัญหาครอบครัว หรือ ปัญหาชีวิตสมรส เนื่องจากการดื่มแอลกอฮอล์ของคนอื่น
- ร้อยละ 5.4 คนในบ้านไม่ยอมทำงานบ้านที่ต้องรับผิดชอบ เพราะการดื่ม/เม้า
- ร้อยละ 4.7 คุณเคยต้องหลีกเลี่ยงไม่พบปะเพื่อน/ญาติพี่น้อง เพราะรู้สึกอายถึงพฤติกรรมกรดื่มของคนในบ้าน
- ร้อยละ 2.3 เคยต้องหนีออกจากบ้านไปอยู่ที่อื่น เพราะการดื่ม/เม้าของคนในบ้าน

22.6% ของคนไทยได้รับผลกระทบทางการเงินและการสูญเสียทางเศรษฐศาสตร์

- ร้อยละ 11.2 เคยมีปัญหาทางการเงิน (เช่น ไม่มีเงินพอสำหรับใช้จ่ายในสิ่งจำเป็น) เนื่องจากการดื่มของคนอื่น
- ร้อยละ 5.2 เคยเกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุทางถนนที่เกิดจากการดื่มของคนอื่น (เช่น เป็นผู้โดยสาร เป็นคู่กรณี ได้รับลูกหลง บาดเจ็บหรือทรัพย์สินเสียหาย)
- ร้อยละ 5.1 บ้าน รด หรือทรัพย์สินต่างๆ เคยได้รับความเสียหายเพราะการดื่มคนอื่น
- ร้อยละ 4.7 เคยต้องหยุด/ขาด/ลางาน (หรือหยุดเรียน) เพราะได้รับอันตรายหรือผลกระทบ จากการดื่มของคนอื่น
- ร้อยละ 3.8 เคยถูกคนที่ดื่มแอลกอฮอล์ คุกคาม/ทำลายข้าวของ
- ร้อยละ 3.4 เคยมีเงินไม่เพียงพอสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในบ้าน เนื่องจากการดื่มของคนในบ้าน
- ร้อยละ 2.4 คนในบ้าน/เพื่อน เคยขโมยเงิน หรือ ของมีค่าของคุณ เพราะการดื่ม/เม้า

สถานการณ์การรายงานการได้รับผลกระทบจากการดื่มแอลกอฮอล์ของผู้อื่นในประเทศไทย

สถานการณ์ผลกระทบจากการดื่มแอลกอฮอล์ต่อเด็กและเยาวชนไทย

จากข้อมูลโครงการสำรวจการได้รับผลกระทบจากการดื่มแอลกอฮอล์ของผู้อื่นในประเทศไทย โดยกลุ่มตัวอย่างคือผู้ใหญ่ที่มีเด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปีอยู่ในความดูแล จำนวน 937 คน พบว่า ร้อยละ 24.6 รายงานว่าเด็กที่ตนดูแลอยู่ได้รับผลกระทบจากการดื่มของผู้อื่น อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยแบ่งเป็น **“การได้รับผลกระทบความรุนแรงโดยตรงจากคนดื่ม”** ร้อยละ 9.5 (ได้แก่ การถูกดูตัวอย่างรุนแรง (7.4%), การถูกทอดทิ้ง/ถูกปล่อยให้ไว้ในสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัย (3.5%) หรือการถูกตี/ทำร้ายร่างกาย (1.7%)) ตามด้วย **“การที่เด็กต้องอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่เสี่ยงและไม่เหมาะสม”** ร้อยละ 10.7 (ได้แก่ เด็กเคยอยู่ในเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว (7.4%) หรือ การที่มีเงินไม่เพียงพอสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กภายใต้การดูแล (5.2%)) และ เด็กที่ดูแลเคยไปขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 0.1%

สถานการณ์ผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเพื่อนร่วมงาน

จากข้อมูลโครงการสำรวจการได้รับผลกระทบจากการดื่มแอลกอฮอล์ของผู้อื่นในประเทศไทย² โดยกลุ่มตัวอย่างคือ ประชากรที่เป็นคนทำงานที่มีเพื่อนร่วมงานจำนวน 792 คน พบว่า มีผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดื่มของเพื่อนร่วมงานซึ่งหมายรวมถึงเจ้านาย หรือ ลูกน้องตัวอย่างน้อยเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ร้อยละ 31.7 (โดยมีร้อยละ 18.8 ที่รายงาน

ว่าต้องทำงานแทนเพื่อนร่วมงานที่ดื่มและขาดงาน, ร้อยละ 18.1 รายงานว่าประสิทธิภาพในการทำงานหรือผลผลิตจากการทำงานลดลงเนื่องจากได้รับผลกระทบจากเพื่อนร่วมงานที่ดื่ม, ร้อยละ 10.1 รายงานว่าพวกเขาต้องทำงานนอกเวลาเพิ่มเติมเนื่องจากได้รับผลกระทบจากการดื่มของเพื่อนร่วมงาน และ ร้อยละ 5.7 รายงานว่าได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุในที่ทำงานที่เกิดการดื่มของเพื่อนร่วมงาน)

สถานการณ์ผลกระทบด้านภาระหน้าที่และการดูแลผู้ดื่ม

การดูแลผู้ดื่ม ถือว่าเป็นผลกระทบรูปแบบหนึ่งของการดื่มแอลกอฮอล์ต่อคนรอบข้างคนดื่ม จากข้อมูลโครงการสำรวจการได้รับผลกระทบจากการดื่มแอลกอฮอล์ของผู้อื่นในประเทศไทย² พบว่า ร้อยละ 29.6 เคยต้องทำความสะอาด (บ้าน) หลังจากการดื่มของคนในครอบครัวหรือเพื่อน, ร้อยละ 19.8 เคยต้องดูแลคนในครอบครัวหรือเพื่อน เพราะการดื่มของคนในครอบครัว/เพื่อน, ร้อยละ 18.9 เคยต้องทำความสะอาด (บ้าน) หลังจากการดื่มของคนในครอบครัวหรือเพื่อน และร้อยละ 4.7% เคยต้องดูแลเด็กหรือคนอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น เพราะการดื่มของคนในครอบครัว/เพื่อน

การขอความช่วยเหลือหรือใช้บริการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของผู้ที่ได้รับผลกระทบ

คนที่ได้รับผลกระทบจากการดื่มแอลกอฮอล์ของบุคคลอื่นจนต้องไปขอความช่วยเหลือหรือใช้บริการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากข้อมูลโครงการสำรวจการได้รับผลกระทบจากการดื่มแอลกอฮอล์ของผู้อื่นในประเทศไทย² พบว่า ร้อยละ 6.9 เคยต้องไปขอความช่วยเหลือ หรือขอคำแนะนำจากผู้นำชุมชน, เพื่อน, เพื่อนบ้าน ผู้นำศาสนา, หรือหน่วยบริการอื่นๆ (ที่ไม่เป็นทางการ), ร้อยละ 5.3 เคยต้องโทรศัพท์ขอความช่วยเหลือจากตำรวจ เนื่องจากการดื่มของคนอื่น, ร้อยละ 2.5 เคยต้องไปพบแพทย์พยาบาล ที่สถานบริการสุขภาพต่างๆ เช่น โรงพยาบาล คลินิก สถานีอนามัย (รวมถึงไป ซ้ำยาเพื่อรักษาตัวเองที่ร้านขายยา) เนื่องจากการดื่มของคนอื่น และร้อยละ 1.4 เคยต้องไปรับบริการแผนกฉุกเฉินที่โรงพยาบาล/ นอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาล(แผนกผู้ป่วยใน) เพราะได้รับบาดเจ็บ หรือ ได้รับผลกระทบจากการดื่มของคนอื่น

แนวทางการจัดการปัญหาสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากการดื่มของผู้อื่น (ภัยแล้งมือสอง)

ข้อมูลสถานการณ์แล้งมือสองของประเทศไทย จากการสำรวจครั้งนี้ ถือเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่าผลกระทบของแอลกอฮอล์ไม่ได้เกิดขึ้นต่อตัวผู้ดื่มเท่านั้น แต่ยังส่งผลเสียเป็นวงกว้างและหลากหลายมิติต่อบุคคลรอบข้างและสังคมโดยรวม นอกจากผลกระทบที่เกิดจากการดื่มของคนแปลกหน้าหรือคนในชุมชน เช่น ปัญหาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชุมชนแล้ว ยังมีปัญหาอื่นๆ อีกหลายอย่างที่เกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นภายในรั้วบ้านจากการดื่มของสมาชิกในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการดื่มของสามีภรรยา พ่อแม่ ญาติพี่น้อง หรือ ลูกหลาน ตั้งแต่ผลกระทบต่อจิตใจ ผลกระทบทางการเงิน ผลกระทบทางด้านสัมพันธภาพ ผลกระทบทางสังคมและการดำเนินชีวิต ไปจนถึงผลกระทบทางร่างกายและทางเพศซึ่งถือว่ามีความรุนแรงมาก โดยเฉพาะการใช้ความรุนแรงต่อสตรีและเด็ก

ข้อมูลเหล่านี้ยืนยันได้ว่า **“การดื่มนั้น ไม่ใช่สิทธิส่วนบุคคลเสมอไป”** และเมื่อการดื่มส่งผลกระทบต่อผู้อื่นที่มากมายขนาดนี้ รัฐและสังคมมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะเข้าไปควบคุมและจัดการวงจรการเกิดปัญหาแล้งมือสองเหล่านี้ซึ่งเป็นเรื่องที่ป้องกันและควบคุมได้ โดยเฉพาะเพื่อการปกป้องสิทธิของคนในสังคมและให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะกลุ่มประชากรที่เปราะบางหรือเสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบแล้งมือสอง เช่น เด็ก สตรี และประชากรกลุ่มที่มีเศรษฐกิจฐานะทางสังคมต่ำ ผ่านกฎหมายและมาตรการต่างๆ ในทุกระดับทั้งระดับประเทศ ระดับชุมชน และมาตรการในระดับครอบครัว ผ่านกลไกการจัดการปัญหาที่หลากหลาย

สังคมไทยต้องการ **“นโยบายและมาตรการเพื่อควบคุมการบริโภคและการลดปัญหาจากการดื่มแอลกอฮอล์ที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ”** ทั้งเพื่อการป้องกันและลดความรุนแรงของปัญหาผลกระทบจากแอลกอฮอล์ที่เกิดต่อทั้งตัวผู้ดื่มและผู้ดื่ม ซึ่งไม่ควรจำกัดเฉพาะแค่การจัดการรายเหตุการณ์ปัญหา เช่น การกำหนดบทลงโทษต่อผู้ดื่มที่กระทำความผิด แต่ควรให้ความสำคัญกับนโยบายและมาตรการการที่เข้าไปจัดการที่ปัจจัยแอลกอฮอล์และปัจจัยสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นปัจจัยต้นเหตุ มุ่งเป้าให้ครอบคลุมไปถึงการควบคุมการบริโภคของคนในสังคม การควบคุมการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการส่งเสริมการขายแอลกอฮอล์ ซึ่งล้วนแต่มีประสิทธิผลในการลดการบริโภคแอลกอฮอล์ตลอดจนการเรียกร้องไปยังผู้ผลิตและจำหน่ายให้การเข้ามารับผิดชอบต่อปัญหาเหล่านี้ด้วย

หากมองในมิติการช่วยเหลือเยียวยาเหยื่อหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการดื่มแอลกอฮอล์ของผู้อื่น สังคมและรัฐควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบบริการของหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ที่ให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบด้วย ทั้งหน่วยงานที่ให้บริการทางสุขภาพ หน่วยงานด้านสวัสดิการสังคม หน่วยงานด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบเข้าถึงบริการได้ง่ายและได้รับการบริการที่มีคุณภาพและเหมาะสมด้วย